

ЗВІТ

МОНІТОРИНГ ГОТОВНОСТІ ШКІЛ ДО НАВЧАЛЬНОГО РОКУ 2023/24 У ПРИФРОНТОВИХ ОБЛАСТЯХ

Від початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, значною мірою постраждала сфера освіти. Звіт створено з метою продемонструвати вплив повномасштабної війни на роботу закладів освіти у прифронтових областях України, зокрема й готовність до навчального року 2023/24.

Моніторинг готовності 220 ЗЗСО до навчального року проводився впродовж липня-серпня 2023 року шляхом онлайн-анкетування та особистого опитування адміністрацій закладів освіти координаторами мобільних бригад Благодійного фонду «Восток SOS». **Долучилися школи Запорізької (52%), Миколаївської (20%), Херсонської (19%), Луганської (7%) та Харківської (2%) областей.** В опитуванні взяли участь 218 регіональних закладів освіти та 2 школи Миколаєва.

Варто зазначити, що опитані школи Луганщини є переміщеними, заклади працюють дистанційно внаслідок тимчасової окупації частини області. Ідентична ситуація спостерігається серед деяких шкіл Херсонщини та Запоріжжя.

Опитування проводилося серед освітян, які перебувають на підконтрольній Уряду України території. Над моніторингом працювали спеціалісти Благодійного фонду «Восток SOS» у співпраці з ГО «Харківський інститут соціальних досліджень».

Комунальний заклад «Первомайський ліцей №6 Первомайської міської ради Харківської області»

ДОСВІД ВІЙНИ ТА ОКУПАЦІЇ

47% закладів-учасників опитування мають пошкодження, що спричинені війною. Про часткове або повне відновлення повідомили менше **5%**. **29%** із числа пошкоджених наразі знаходяться на тимчасово окупованій території України. Переважно адміністрації шкіл описують **наслідки обстрілів або прямих влучань у будівлі: від повного руйнування до необхідності заміни даху, вікон, дверей, ремонту тепло- та водопостачання, окремих корпусів, кабінетів і залів.**

Частина закладів, приміщення яких знаходилися або знаходяться на ТОТ, зазначили, що будівлі були розграбовані та/або пошкоджені окупантами. Адміністрації шкіл на деокупованих територіях зазначали, що заклади не використовувалися загарбниками взагалі або використовувалися як місця для проживання військ РФ, рідше – як штаби та шпиталі. Зазвичай ЗЗСО не погоджувалися на співпрацю з окупантами.

“ «В умовах окупації заклад був зайнятий представниками РФ, використовувався ними як штаб і катівня. З окупантами не співпрацювали, всі вчителі виїхали на підконтрольну територію та здійснювали навчання за українською програмою в онлайн-форматі». (Херсонська область)

“ «Під час проживання у приміщенні закладу російських військових, за період окупації (березень-листопад 2022 року) пошкоджені всі двері, потрощено або вивезено 50% меблів, 100% комп'ютерної техніки та обладнання, повністю знищено сантехніку, значно пошкоджено електрику, а також каналізаційну, водопровідну та опалювальну системи». (Херсонська область)

Комунальна установа «Великоолександрівський інклюзивно-ресурсний центр», Бериславський район Херсонської області

“ «У приміщенні жили окупанти. Вчителів, які водночас знаходилися на тимчасово окупованій території України, жорстокими методами намагалися спонукати до співпраці. Зі 30 вчителів закладу, які були в окупації, ніхто не погодився на співпрацю, не пішов працювати у школу, яку відкрили рашисти у приміщенні ліцею. Наш заклад працював дистанційно за українською програмою». (Херсонська область)

Представники українських шкіл, які виїхали з тимчасово окупованої території та продовжили роботу за українською програмою, розповіли, що приблизно кожна 4 школа в окупації відкрила двері для учнів і почала працювати під тиском ворога. Окупанти запустили навчання за російською програмою у приміщеннях закладів освіти з власним персоналом.

Приміщення декількох закладів, що працюють дистанційно, нині використовуються для проживання чи лікування загарбників. Здебільшого окупаційна влада схилила або змушувала вчителів і адміністрації ЗЗСО до співпраці, але лише **14 шкіл** (15% від усіх, що знаходяться на ТОТ) вказали під час опитування, що деякі співробітники погодилися на запропоновані умови.

“ «Окупанти використовували заклад для навчання дітей і заохочували колектив до співпраці. Були й такі, які погодилися». (Луганська область)

“ «Заклад розташований на тимчасово окупованій території. Працював за українськими стандартами. Розграбований окупантами. Директорку викрали та затримали представники фсб за «Развал образования рф на території города». Пропонували співпрацю, обіцяли «гідну» зарплату у рублях, сертифікати на придбання житла, пільги рфії тощо». (Херсонська область)

“ «Заклад знаходиться на ТОТ, частина вчителів виїхала разом із заступницею директора (наразі – тимчасово виконуюча обов'язки директора). Організовано онлайн-навчання дітей, які виїхали чи знаходяться в умовах окупації. 27 вчителів залишилися на тимчасово окупованій території, частину з них примушували до співпраці, зокрема й директора та завідувача філії. Жоден зі вчителів чи адміністрації не погодився на співпрацю». (Запорізька область)

Гімназія №5 міста Сєвєродонецька Луганської області

БЕЗПЕКА

Більшість шкіл зазначили, що мають ускладнену безпекову ситуацію в населеному пункті розміщення. **41%** шкільних будівель знаходяться на тимчасово окупованій території. Ще третина опитаних представників шкіл вказали на загрози обстрілів (33%) і мінування (33%). Лише **19%** шкіл охарактеризували безпекову ситуацію в районі розміщення як спокійну та безпечну.

“ «Чутно вибухи, інколи збивають безпілотники біля населеного пункту». (Херсонська область)

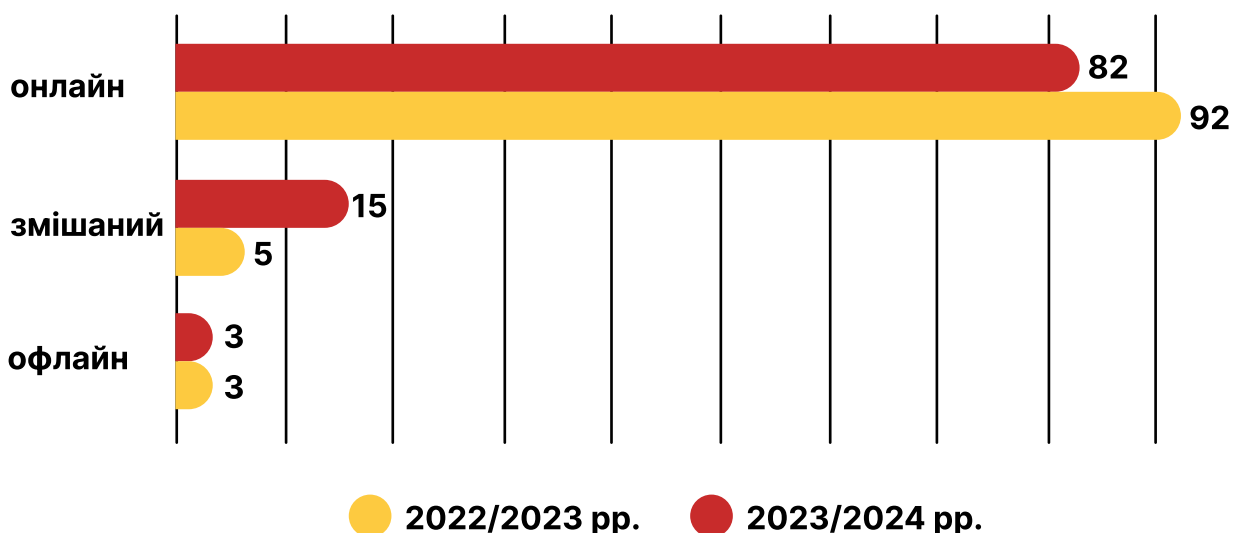
“ «Звуки роботи артилерії не стихають, чуємо обстріли з боку лінії зіткнення, влучають по сусідніх населених пунктах постійно». (Запорізька область)

“ «Територія щільно замінована, проводиться розмінування, чутно обстріли Херсонської області». (Миколаївська область)

“ «Місто Енергодар тимчасово окуповане... Мінування, обстріли, психологічний терор населення». (Запорізька область)

У **46%** шкіл, що знаходяться на підконтрольній Уряду України території, є власні укриття або укриття поблизу. **40%** укриттів потребують ремонту та оснащення. **29%** опитаних ЗЗСО поінформували, що мають Пункти незламності.

Режим роботи закладів освіти (у %)

Здебільшого досліджені ЗЗСО працюють і планують працювати онлайн. Мінімальна кількість закладів працює та працюватиме в офлайн-режимі (3% або 7 ЗЗСО). Змішаний режим планують розпочати 15% шкіл, що на 10% перевищує минулорічний показник.

Водночас лише кожен третій регіональний заклад освіти має стабільний доступ до інтернету, ще чверть ЗЗСО повідомили про рідкі перебої. 13% закладів освіти не мають стабільного доступу до інтернету, а 29% не мають його взагалі.

Понад 40% навчають школярів із першого по дев'ятий клас (11%) або з першого по одинадцятий (35%). Інші заклади зазначили, що не мають певних класів через відсутність учнів.

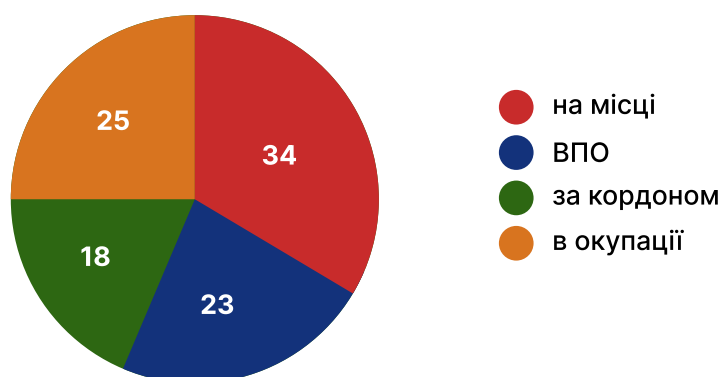
Кожен клас налічує від 5 до 35 здобувачів. Кількість учнів зменшилася на чверть у порівнянні з минулим роком. **До початку повномасштабної війни опитані заклади навчали понад 54 000 учнів, 2022/23 навчальний рік закінчили лише 40 000.** У вересні 2023 року планується залучення 45 000 осіб.

За даними моніторингу, зміна кількості дітей у закладах освіти відбувалася нерівномірно. Школи, що знаходяться в окупації, здебільшого зменшили кількість учнів, як і ті, що піддавалися обстрілам і розташовані поблизу кордону з р. Там спостерігається зменшення кількості дітей, бо вони змінили місце проживання. Водночас деякі школи збільшилися за рахунок об'єднання з іншими закладами. 12% шкіл повідомили про перекомплектацію, зокрема й шляхом об'єднання.

“ «Відбулося зменшення контингенту учнів через відкриття офлайн шкіл у приймаючих громадах». (Луганська область)

Чверть учнів із ЗЗСО-учасників опитування наразі перебувають в окупації. 41% дітей переїхали (23% в межах України, ще 18% – за кордон). 34% школярів нікуди не виїжджали та знаходяться в населених пунктах розташування школи.

Місцезнаходження учнів

ПЕРСОНАЛ

Кількість персоналу різниться в залежності від закладу та місця розташування. **80% шкіл, що взяли участь в опитуванні, налічують 10-50 осіб. Кожна десята школа має менше 10 співробітників, ще 11% шкіл – понад 50.**

58% мають персонал, який нікуди не виїжджав, у кожній другій школі це вчительський штат у повному складі (95+%). Дещо більше шкіл (64%) зазначили, що мають вчителів із статусом ВПО. Заклади, що перемістилися повним вчительським складом – менше 10%.

У кожній третій школі (33%) частина вчителів знаходиться в окупації. Здебільшого це викладачі закладів, приміщення яких розташовані на ТОТ. Дві третини таких шкіл змогли вивезти принаймні половину вчителів. Тільки 2 школи зазначили, що більше ніж 90% вчителів залишилися на ТОТ.

Нікуди не виїжджали 44% вчителів, ще третина є внутрішньо переміщеними особами. За кордоном перебувають 9%, в окупації – 15% вчителів.

Місцеперебування вчителів

	На місці	ВПО	За кордоном	На ТОТ
% вчителів	44	32	9	15
% шкіл, де є вчителі	58	64	57	33

Лисичанський ліцей № 28 «Гарант» Сєвєродонецького району Луганської області

68% шкіл зазначили, що укомплектовані достатньо, третина має проблеми з нестачею персоналу. Найбільше не вистачає вчителів фізики, математики, хімії, дещо менше – біології, іноземних мов, інформатики та історії. 17% ЗЗСО вказали, що не мають психологів у штаті. Цей факт може серйозно впливати на дітей, які внаслідок війни пережили травмуючі події та стрес.

Потреби у педагогічному персоналі (у % до відповідей)

ПОТРЕБИ ТА НАЯВНА ПІДТРИМКА

90% опитаних закладів освіти мають гострі потреби. 76% вказали на необхідність технічного та матеріально-технічного забезпечення, зокрема й комп'ютерною технікою для організації онлайн-навчання для педагогів і учнів. Також є потреба в оснащенні принтерами, сканерами, інтерактивними дошками, камерами відеоспостереження тощо). Школи, що працюють офлайн, потребують меблів, облаштування кухонь і їдалень, спортивного та господарського інвентарю тощо. **20% ЗЗСО потребують допомоги у відбудові/ремонті приміщень, окремих кабінетів і укриттів.** 18% закладів відмітили потребу у гуманітарній допомозі, деякі з них повідомили, що допомога необхідна й шкільному персоналу. Необхідність у навчанні вчителів виявили 6%.

Кожен п'ятий заклад освіти зазначив, що має шкільний автобус (21%). Половина шкіл не мають, але й не потребують транспорту. 28% вказали, що необхідно придбати новий (один або декілька) або відремонтувати наявний автобус. За словами опитаних, потреба зумовлена декількома причинами: транспортний засіб пошкоджений унаслідок війни; автобус було передано ЗСУ; зміна формату роботи закладів вимагає забирати дітей із різних населених пунктів громад. Представники частини шкіл переконані, що потреба в автобусі загострюватиметься після деокупації.

Заклади також зауважили про такі проблеми:

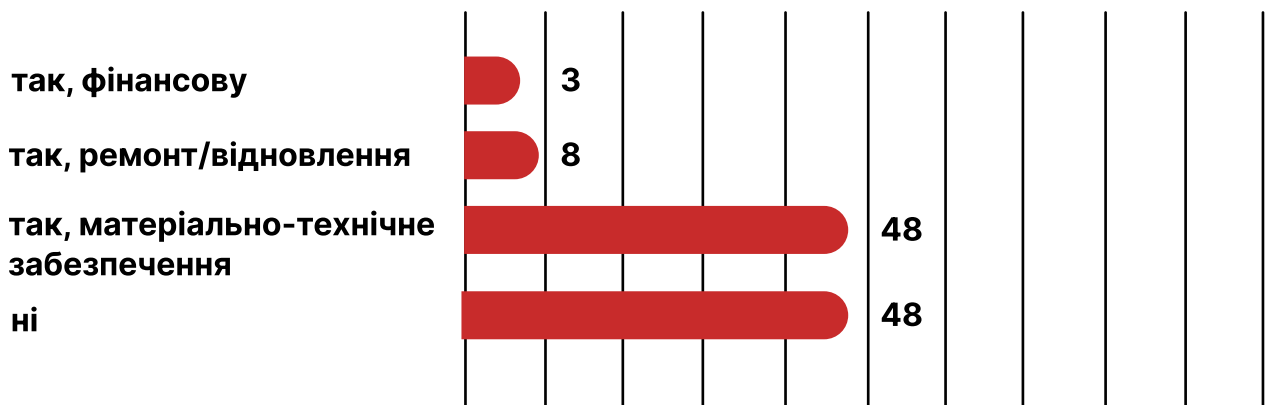
- зменшення кількості учнів;
- знищення/невідповідний стан інфраструктури, що забезпечує заклад (тепло-, водопостачання, опалення тощо);
- необхідність розмінування району поблизу ЗЗСО;
- знищення бібліотечного фонду та навчальних матеріалів;
- труднощі у процесі відновлення документів для педагогів, передусім трудових книжок.

Комунальний заклад ЗСО "Балабинська гімназія "Престиж" Кушугумської селищної ради Запорізького району Запорізької області

Майже кожна друга школа вже отримувала певну допомогу від держави, українських чи міжнародних громадських організацій та фондів. Найбільша підтримка була надана у формі матеріально-технічного забезпечення (48%), значно менше допомагали в ремонті, відновленні (8%) та фінансово (3%).

Підтримка школи від держави, ГО, міжнародних організацій (у % до відповідей))

Комунальний ЗДО "Рукавичка" Кушугумської селищної ради
Запорізького району Запорізької області

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Втілювати існуючі механізми координації дій держави, міжнародних і національних громадських організації з питань забезпечення безперервного надання освітніх послуг в умовах війни, зокрема й у питаннях матеріально-технічного оснащення, допомоги освітянам, відбудови та ремонту закладів освіти.
2. Скерувати ресурси на відбудову та ремонт зруйнованих закладів освіти, що працюють офлайн або у змішаній формі.
3. Привести в належний стан укриття, а в разі потреби – облаштувати додаткові споруди захисту для дітей, вчителів, жителів і співробітників служб.
4. Докладати зусиль до гуманітарного розмінування територій і продовжувати впроваджувати освіту з мінно-вибухової безпеки.
5. Відновити знищені бібліотечні фонди закладів.
6. Забезпечити належну гуманітарну та юридичну підтримку учасників освітнього процесу, які залишаються або вимушено виїхали з небезпечних територій.
7. Розробити державну програму, що спрямована на залучення кваліфікованих спеціалістів до роботи в закладах освіти, які інформують про нестачу кадрів.
8. Оголосити процедуру обов'язкової евакуації дітей у примусовий спосіб із небезпечних населених пунктів, де ведуться активні бойові дії (як-от у селах Бериславського району Херсонської області).
9. Продовжувати інформаційно-роз'яснювальні кампанії в Україні та за її межами щодо реалізації права дітей на освіту під час війни.
10. Активно поширювати програми у сфері психологічної допомоги з урахуванням травмотчутливості, вчити учнів і вчителів навичкам самопідтримки та саморегуляції.